بولتن
گونئی آذربایجان
سیویل دوشونجه پلاتفورمو - ۳
خرداد - تیر ۱۴۰۵

ملّی حرکتی دوشونه‌رک (۱):
گونئی آذربایجاندان باخیش

نییه هامی دانیشیر، آمّا هئچ کیم ائشیتمیر؟
نییه خالق، آیدین‌لاری و لیدرلری ائشیتمیر؟

فرامرز اصغرزاده

1995-2000-جی ایل‌لر آراسیندا بیزیم خارجده تحصیل آلان انسانلاریمیز، سوسیولوقلار، سیاستچی‌لر، آذربایجانین سسینی دونیایا چاتدیران وئب پلاتفورملاری و فعالیت گؤسترن قورولوشلار __اؤیرنجی درگیلری خارج__ بلکه ده بیر الین بارماقلاری ایله سایيلا بیله‌جک قدر آز ایدی. آمّا بو گون بو سایی اونلارجا دفعه آرتیب. بؤیومه وار، گئنیشلنمه وار، یئنی بیر نسل یئتیشیب، آنجاق اساس سوال هله ده یئرینده‌دیر و دَییشمیر: بو آرتیم آذربایجان خالقی ایله نه قدر اورقانیک، ایکی طرفلی، دواملی و سوردوروله بیلن بیر دیالوق قورا بیلیر؟
بو مسئله‌نین کؤکلری داها دا درینه گئدیر. ایلک اؤیرنجی کؤچو تورکیه ایله باشلادی، آردیندان آوروپا و آمریکایا یایلدی. زمانلا بو ساده‌جه انسانلارین کؤچو اولمادی؛ فکرلرین، تشکیلاتلارین و دوشونجه مرکزلری‌نین ده سرحدلری آشماسینا چئوریلیدی. عینی زماندا، آذربایجاندا یارانان بعضی قورولوشلار دا تورکیه و آوروپایا داشیناراق یئنی اما کیچیک اؤلچولو سئیرک دیاسپورا مرکزلری یاراتدی. بئله‌جه، بیر طرفدن اؤلکه‌دن چیخان انتلکتوال و آیدین سرمایه، دیگر طرفدن مدیا و شبکه‌لر واسطه‌سیله یئنیدن اؤلکه‌یه باغلانان چوخ قاتلی بیر سیستم یاراندی. بو انسانلاردا و قورولوشلاردا بیر شئی‌لری دَییشمک ایسته‌یی وار؛ فایدالی اولماق ایسته‌ییرلر و «ائوه دؤنوش» آرزوسو هر زمان اونلارین افق‌لرینده‌دیر. بو گون «ائوه دؤنوش» دئدیگیمیز شئی آرتیق ساده‌جه جغرافیایی و فیزیکی بیر قاییدیش دئییل، شبکه‌لر اوزریندن گئرچکلشن یئنیدن باغلانما پروسه‌سی‌دیر. انسانلار آرتیق فیزیکی اولاراق دئییل، فیکیر، آنالیز، یازی، مدیا و تشکیلاتی علاقه‌لر واسطه‌سی ایله اؤز توپلومو ایله یئنیدن تماس قورماغا چالیشیر. آمّا بو گئری دؤنوش یولو اؤزو ایله داخلی بیر گرگین‌لیک ده گتیریر.

گئرچک لیدرلیک مقاملاردا دئییل، دینله‌مه‌یی باجاران او سؤنمه‌ین ماراقدا و خالقین نبضی ایله دؤیونن او بیتمز باغلی لیقدادیر. آذربایجان انسانی نین آغریلارینی دویمادان و اونلاری دینله‌مه‌دن لیدرلیک پئشینده اولماق بوشونا بیر چابادیر. چونکی انساللار سنین صمیمیّتینه اینانمایانا، باغلی لیغینی، فدا کارلیغینی و دواملی لیغینی گؤرمه‌ینه قدر سنی ائشیتمیه‌جکلر.

بو نوع یئنیدن باغلانمانین ان آغیر گئرچه‌یی بودور: سن آرتیق اوّلکی انسان دئییلسن و توپلوم دا سنی اوّلکی کیمی گؤرمه‌یه‌جک. بو یول حدّیندن آرتیق چوخ‌قاتلی بیر امتحان‌دیر. آلدیغین الیت تحصیل، قوردوغون بین‌الخالق علاقه‌لر و قازاندیغین یئنی انتلکتوال دیل سنی ایسته‌مه‌دن «امتیازلی صینیف»-ین پارچاسینا چئویریر. سن اؤزونو هله ده خالقین ایچیندن بیری کیمی حسّ ائده بیلرسن، آمّا چوخلاری سنی «خارجده یئتیشمیش شبکه آدمی،» «دیاسپورا تمثیلچیسی» یا دا ساده‌جه «او چئوره‌دن بیری» کیمی گؤرور. اؤلکه ایچینده بو فرقلی‌لیک ساده‌جه مدنی مسافه دئییل، ایدئولوژیک بیر اوچوروم کیمی اوخونور؛ سسلندیردیگین یئنی فیکیرلر و تکلیف‌لر انسان‌لاری سنه یاخینلاشدیرماق یئرینه، سنی اونلاردان اوزاقلاشدیریر. بو دا انساندا اونا دوغولدوغو یئرده یاد بیریسی کیمی باخیلماسی حسّینی یارادیر. ان آغیر دویغوسال چاتیشما دا بودور: سن اؤز انسانینا یادلاشمیسان! دیگر و ان تهلکه‌لی مقام ایسه انسانین فرقینده اولمادان «متخصص» رولونا گیرمه‌سی‌دیر. تحصیل ایل‌لرینده قازانیلان مرکّب ترمینولوژیلر، نظری چرچیوه‌لر و قلوبال آکادمیک دیل انسان ایله توپلوم آراسیندا گؤرونمز بیر دیوار هؤرور. نتیجه‌ده دیالوق یئرینی محاضره‌یه و درس وئرمه‌یه، محاضره ایسه چوخ واخت سسسیزلیگه و یا شبهه‌یه بوراخیر؛ چونکی انسانلار آرتیق سنی اؤزلریندن بیری کیمی گؤرمورلر. سن آرتیق اونلارین بیلدیگی کهنه دوست، یول یولداشی یا دا سیرداش دئییلسن. بو «آغیر و سوسلو دیل» یاخینلاشدیرماق عوضینه اوزاقلاشدیریر و انسانلارا اؤزلرینی کناردا حیس ائتدیریر. فعالیت یالنیز معلم-شاگرد مناسبتی و یا تک طرفلی انسیّت اوزرینه قورولاندا، دَییشمک ایسته‌دیگین گوج مناسبت‌لرینی اصلنده یئنیدن استحصال ائدیرسن و انسانلارا مسئله‌نین بیر پارچاسی اولمالارینا اجازه وئرمیرسن. زمانلا جانلی بیر اجتماعی-سیاسی گوج اولماق یئرینه، اؤز ایچینده دانیشان و اؤزونو تکرارلایان وئریمسیز بیر اطلاعات محیطینه چئوریلیرسن. سؤزلر پارلاق گؤرونور، آمّا حیاتلا و جمعیّتله باغ ضعیف‌لشیر و ایش گؤرولمور. بو بوشلوق آذربایجان زمینینده داها دا درین‌دیر. آکادمیک ایشلر ایله رئال سیاسی حیات آراسیندا جدّی بیر قوپوقلوق وار. آیدین اوخوموش انسان‌لاریمیز اونیورسیته‌لرده آذربایجان کیملیگی‌نین تاریخی، سیاسی و مدنی زورلوقلاری و کومپلکس‌لیگینی آز دا اولسا دریندن آراشدیریر. بعضی قوروملار ایسه اللرینده‌کی معلومات واسطه‌سی ایله خالقا سسله‌نیر. آما بو بیلیک چوخ واخت ساحه‌ده یاشایان انسان‌لارین گونده‌لیک گئرچک‌لیگی ایله کسیشمیر. بیر چوخ نظریه وار، آما نبض یوخدور. البته، توپلوم واحد دئییل و فرقلی طبقه‌لرین تپکیسی ده فرقلی‌دیر. بو بوشلوقدا تقلیدچی لیدرلیک یانیلماسی اورتایا چیخیر: آیدینلار سوسلو کلمه‌لرله درس وئرمه‌یه چالیشیرلار و قورولوش رهبرلری اوتولنمیش کوت-شلوارلارلا، بؤیوک ماسالارین آرخاسیندان بعضاً باغیراراق، بعضاً ده کوبود بیر کاریزما ایله اؤزلرینه لیدرلیک ایماژی یاراتماغا جهد ائدیرلر. اونلار گؤرونتو، بیان و بلاغتین تاریخی دَییشمه‌یه یئترلی اولدوغونو دوشونورلر. حالبوکی لیدرلیک نه بیر پرفورمانسدیر، نه ده کاریزماتیک ائقولارین یاریشی.

" گئرچک لیدرلیک انسانلارین یاشادیغی گئرچک چتینلیک‌لرله اوزلشمه‌لرینه یاردیمچی اولماقدیر"

بولتن حاققیندا:

- بولتن، گوندم سیاسی اجتماعی اولایلارا گونئی آذربایجان ملّی حرکتی‌نین گؤزو ایله باخماغا چالیشیر.
- بولتنین هر نمره‌سینده اؤزل بیر باشلیق مختلف آچیلاردان مباحثه ائدیلیر.
- بولتن یازارلار هیئتی طرفیندن اداره اولونور.

مسئول مدیری و تورکجه ائدیتورو: ل. جاوانشیر

انگیلیسجه ائدیتورو: سارا تامپو

دیزاین ایشلری: ص. پورموسوی

bulten.sdp@gmail.com

لیدرلیگی بیرباشا تعریف ائتمک اوچون گلین ساده بیر اَکینچینی گؤز اؤنونه گتیرک: اَکینچی‌نین اللری اونون باجاریغیدیر، دیرماغی و بئلی ساده‌جه استفاده ائتدیگی آلت‌لر، اَکیله‌جک تارلا ایسه گؤروله‌سی ایشین اؤزودور. بوردا اساس مسئله نه‌دیر؟ البته کی، موسم سونوندا تارلادان ییغیلاجاق محصولون حجمی! یعنی گؤروله‌جک ایش هر شئیدن اؤنملی‌دیر. صاباح کیمسه گلیب اَکینچی‌یه «نه گؤزل اللرین وار» دئیه‌رک کاریزماسینا حیران اولمایاجاق. یا دا «نه قشنگ دیرماغین وار» دئیه‌رک اونون تحصیلینه و یا صاحب اولدوغو تشکیلاتی آوادانلیق‌لارا وورولمایاجاق. هامی‌نین سوروشاجاغی تک سوال بو اولاجاق: «بو ایل نئچه تون بوغدا گوتورموسن؟» بیر اَکینچی ان معاصر، ان باهالی آلت‌لره صاحب اولا بیلر؛ آما اونوتمایاق کی، بوغدانی یئتیشدیرن تکجه اللر و آلت‌لر دئییل، هم ده تورپاغی تانیماق، صبرلی اولماق و هر گون او تورپاقدا آلین تَری تؤکمک‌دیر. عینی شکیلده، ملت فدائیسی‌یم دئیه ساواش پالتاری گئیینن‌لر، کاریزماتیک ایماژ یاراتماغا چالیشانلار و «اؤلکه‌نی ایداره ائتمه‌یه حاضریق، هر شئیی بیزدن یاخشی بیلن یوخدور، تئزلیکله تبریزده اوفیسیمیزی قوراجاغیق» دئیه غرورلانانلار انسانلارین گئرچک احتیاجلارینی و ایچینده‌کی دویغولاری بلکه‌ده هئچ گؤرمورلر، دینله‌مک ده ایسته‌میرلر؛ اساس گؤرولمه‌سی گرکن ایشی بوراخیب، نه قدر کاریزماتیک اولدوقلاری و یا هانسی اؤنملی اونیورسیته‌لرده تحصیل آلدیقلاری ایله غرورلانیرلار. یالنیز تکلیف‌لر وئریرلر، آما بو تکلیف‌لری ده ماسالارین اوزرینده توز باسیر؛ اونا گؤره کی، قارشی طرفی دینله‌مه‌دن وئریلن تکلیف ائله تکلیف حدّینده قالار. اوسته‌لیک، موجود شرطلر و اوزاقدان علاقه یاراتماق چتین‌لیگی اونسیّتی داها دا زورلاشدیریر. بونا گؤره ده، او «بؤیوک ماسا و سوسلو کلمه‌لر» آرخاسیندا قورولان لیدرلیک مودلی هئچ واخت ایشه یاراماییب و یارامایاجاق.

گئرچک لیدرلیک اوزاقدان دانیشماق دئییل، «اورادا» اولماغی اؤیرنمک‌دیر: دینله‌مک، اؤیرنمک و انسان‌لارین گئرچکدن یاشادیغی یئرلرده فیزیکی و یا معنوی اولاراق وار اولماقدیر. انسانلارین اعتبارینی یئنیدن قازانماغین تک یولو «ساحه ایشی‌دیر». یعنی اعتباری یئنیدن انشاء ائتمک و انسانلارین چکدیگی آغری‌یا درین سایغی دویماقدیر. لیدرلیک شخصی پارلاقلیق، آتشین سؤزلر، ویزیونر گؤروشلر یا دا گوج توپلاماق دئییلدیر. اونسوز دا دیکتاتور رژیم‌لرین رهبرلری‌نین کفایت قدر کاریزماسی دا وار، گوجو ده، نطقی ده! گئرچک لیدرلیک انسانلارین یاشادیغی گئرچک چتینلیک‌لرله اوزلشمه‌لرینه یاردیمچی اولماقدیر. انسانلارین گؤستردیگی دیرنج چوخ واخت ایرَللمه‌یه دئییل، ایتکی قورخوسونا دایانیر: باجاریق، مقام، امنیّت و کیملیک ایتکیسی. بونا گؤره ده، دَییشیمین سانجی‌سینی آنلاماق و اونا سایغی گؤسترمک گرکدیر.
سونوندا ان آغیر دَییشیم انسانین اؤزونده باش وئریر: انسان آرتیق اؤزونو عنوان، دیپلوم یا دا کاریزما ایله دئییل، ایشینه قاتدیغی دَیرله گؤرمه‌یی اؤیرنیر. تحصیل و تشکیلات بیر کیملیک دئییل، ساده‌جه بیر واسطه‌دیر. اساس اولان گؤروله‌جک ایش و لیدرلیگه آسیلی‌لیق یاراتماق یئرینه انسانلاردا یئنی کاپاسیته یاراتماقدیر. متخصص‌لیک حکم ائتمک اوچون دئییل، داها درین سواللار وئرمک اوچون بیر کؤرپودور. چونکی گئرچک لیدرلیک مقاملاردا دئییل، دینله‌مه‌یی باجاران او سؤنمه‌ین ماراقدا و خالقین نبضی ایله دؤیونن او بیتمز باغلی‌لیقدادیر. آذربایجان انسانی‌نین آغریلارینی دویمادان و اونلاری دینله‌مه‌دن لیدرلیک پئشینده اولماق بوشونا بیر چابادیر. چونکی انسانلار سنین صمیمیّتینه اینانمایانا، باغلی‌لیغینی، فداکارلیغینی و دواملی‌لیغینی گؤرمه‌ینه قدر سنی ائشیتمیه‌جکلر. (سون)

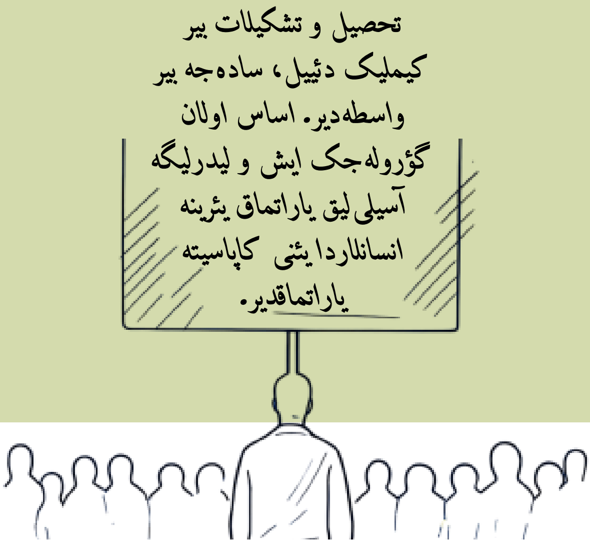

بحران دؤنمینده اخلاقی دَیرلر

دوکتور تئومان آکتان

بو چیر کاب ایچینده تمیز یاشاماق،
بلکه ده ان بؤیوک قهرمانلیق دیر
[خلیل رضا اولو تورک]

ایراندا بوگونکو سیاسی منظره‌نی دیرلندیررکن، منجه، ان باشا قویمامیز گره‌کن شئی سیاستین آنجاق اخلاق ایله محدودلاشدیغیندا معنالی و ساوونولا بیلن بیر ساحه اولا بیلمه‌سیدیر. بو باخمیدان، بو مسئله‌یه یالنیز تئوریک بیر مباحثه و یا گونده‌لیک سیاسی پولمیک کیمی دئییل، سون ایل‌لرده مخالفت چئوره‌لرینده مشروعیت آنلاییشی‌نین سرحدلری‌نین نئجه دَییشدیگینی و نه‌لرین مشروع سایلیب-سایلمایاجاغی‌نین گئتدیکجه بلیرسیزلشمه‌سینی آنلاماق جهدی کیمی یاناشماق گره‌کیر. بو شرایطده سیاسی اخلاق اوزره یوغونلاشماق، آرتیق اینسانلارین حیاتینی سیاسی مقصدلره قوربان وئرمک ایسته‌ین سیاست آنلاییشینا قارشی مجبوری بیر مداخله‌دیر.

ایران سیاستینده گئتدیکجه درینلشن جدّی بیر اخلاقی و سیاسی بحرانلا قارشی‌-قارشیبا اولدوغوموز آشکار بیر موضوعدور. اوزون ایل‌لره یاییلان باسقی و تیخانمیشلیق حسّی، مخالفتین بؤیوک بیر قسمینده شدّته اساسلانان سیاستلرین و دایادیلان ساواشلارین نتیجه‌لرینه قارشی حسّاسلیغی جدّی شکیلده آشیندیرمیش (فرسوده ائتمیش) و دویغوسال رادیکالیزمی مسئولیتلی سیاستین یئرینه یئرلشدیرمیشدیر. نتیجه‌ده، هر نوع خارجی باسقی، مداخله پروژه‌سی و ییخیجی سناریو صرفاً سیستمه قارشی اولماق اوزریندن مشروع گؤرولمه‌یه باشلامیشدیر.

توپلومون یاشادیغی باسقی و تراوما بعضی آکتورلاردا انسان آجی‌سینا قارشی حساسلیغی درینلشدیرمک یئرینه، داها گئنیش مقیاسلی بیر ییخیمی و کونترولسوز شدّتی مشروعلاشدیران بیر سیاسی منطقه دؤنوشمکده‌دیر. ائله بو سبب‌دن سیاستین یئنیدن اخلاقی سرحدلره باغلانماسی ضروری‌دیر. چونکی سیاست بو سرحدلری ایتیردیکده، «دوغرو»نون یئرینی «ضرورت» آلیر و اَن ییخیجی واسطه‌لر بئله «قورتولوش» آدینا مشروعلاشدیریلا بیلیر.

بورادا اساس مسئله صرف اخلاقدان دانیشماق دئییل، اخلاقین سیاست ایچینده نئجه قوروناجاغی مسئله‌سی‌دیر. چونکی بحران دؤنملرینده اخلاقی سرحدلر ایلک باشدا گوج آدینا دانیشان چئوره‌لر طرفیندن آشیندیریلار (فرسوده ائدیلر) و شدّت چوخ واخت «قاچینیلمازلیق،» «تاریخی فرصت» یا دا «قورتولوش» دیلی ایله عادّی‌لشدیریلر. بو سبب‌دن اخلاقی قاعده‌لری ساوونماق مسئولیتی ده اَن چوخ توپلوم آدینا قرار وئرمه ایدئیاسی داشییان سیاسی و اینتلکتوال آکتورلارین اوزرینه دوشور. عکس حالدا سیاست، توپلومو قورویان بیر ساحه اولماقدان چیخاراق، هر واسطه‌نین مقصد آدینا مشروع گؤرولدویو کونترولسوز بیر گوج منطقینه دؤنوشر.

بو سبب‌دن اخلاق مسئله‌سی صرف فردی وجدانلا ایلگیلی دئییل، سیاستین نئجه قورولدوغو ایله باغلی اساسی بیر مسئله‌دیر. بورادا بیر-بیرینی تاماملایان ایکی سطح اورتایا چیخیر: بیری سیاستین توپلوما یؤنلن اوزو، دیگری ایسه گوج و قرار مکانیزمی! اخلاقین عمله اوستونلویو ایدئیاسی دا هر سیاسی قرار و اقدامین، داها اورتایا چیخمازدان اوّل بو ایکی سطح اساسیندا دَیرلندیریلمه‌سینی گرکدیریر. بونو ساده‌جه «تئوریک فورمالیته» کیمی گؤرمک جدّی بیر یانلیلغی‌دیر؛ چونکی توپلوم آدینا دانیشان هر سیاسی آکتور اوچون اخلاق، کیفی‌لیگی محدودلاشدیران ان اساسی مشروعیّت معیاری‌دیر. عمومی اخلاق انسان آجی‌سینا حساسلیغی، انسان اونورونون (انسان کرامتی‌نین) قورونماسینی و اجتماعی حیاتی تهدید ائدن عمل‌لردن اوزاق دورماغی ضروری ائدیر. سیاسی اخلاق ایسه بو ایلکه‌لرین (اصوللارین) اقتدار آلانیندا باغلاییجی حالا گلمه‌سی، یعنی یالنیزجا هدف‌لرین دئییل، استفاده اولونان واسطه‌لرین و اورتایا چیخان نتیجه‌لرین ده مسئولیتی‌نین قبول ائدیلمه‌سی دئمک‌دیر. بو سبب‌دن هئچ بیر «تاریخی ضرورت» یا دا «سیاسی ضرورت» اخلاقی دَیرلندیرمه‌نی معلق قویماق حاقّینا صاحب دئییل؛ عکسینه، بحران دؤنملرینده اخلاقی اؤلچوت (معیار) داها سرت و داها باغلاییجی اولماق مجبوریتینده‌دیر.

آنلاشیلدیغی کیمی ایرانداکی اصلاحات گیریشیملری‌نین باشاریسیز اولماسی، داها اؤنجه قبول ائدیلمز گؤرونن سئچیملرین «مجبوری چیخیش یولو» کیمی تقدیم اولونماسینا یول آچمیش‌دیر. خصوصیله خارجی مداخله فکری، ان ییخیجی شکیل‌لری ایله بئله «سون چاره» کیمی تانیملانمیش و مختلف گرکچه‌لرله مشروعلاشدیریلمیش‌دیر. حالبوکی هئچ بیر سیاسی هدف، نتیجه‌لری کونترول ائدیلمه‌ین و میلیونلارلا انسانین حیاتینی تهلوکه‌یه آتان واسطه‌لری اؤنجه‌دن حاقلی چیخارا بیلمز. بوگون ایران دیاسپوراسینده و خارجی مدیادا بعضی چئوره‌لر ـــ خصوصیله ساواشی و خارجی مداخله‌نی آچیق و یا دولایلی شکیلده «رژیم دییشیک‌لیگی اوچون ضروری واسطه» کیمی ایره‌لی سورن آکتورلار ـــ اؤلکه‌نین قارماشیق اجتماعی گئرچک‌لیگینی جدّی شکیلده ساده‌لشدیریرلر. «خالق–رژیم» ایکی‌لیگی اساسیندا قورولان بو سؤیلمده، ساواشین دوغوراجاغی انسانی و اجتماعی داغینتیلار گؤرونمز قالاراق «اؤدنیلمه‌سی گرکن هزینه‌لر» اولاراق عادّی‌لشدیریلیر. ائله بو سببدن ساواشی و ییخیجی مداخله‌نی حلّ یولو کیمی مشروعلاشدیران بو تیپ سؤیلملرله آچیق مسافه ساخلاماق ضروری‌دیر؛ چونکی سیاسی اخلاق محض بورادا، انسان حیاتی‌نین هر نؤع سیاسی حسابلامادان اوستون توتولماسی ضرورتینده اورتایا چیخیر.

بو باغلامدا آذربایجانا رفرانس وئرن هر سیاسی آکتور، ایستر ایچریده ایستر دیاسپورادا اولسون، ایکی طرفلی بیر مسئولیّت داشی‌ییر: سیاسی ایستک ایله استقرارسیزلاشدیرما منطقی آراسیندا فرق قویماق مسئولیتی! چونکی تاریخی تجربه گؤسترمیشدیر کی، سیاسی سؤیلم اخلاقی مضمونونو ایتیردیکده و ماکزیموم باسقی، مداخله‌چیلیک یا دا مطلق قطب‌لشمه منطقینه تسلیم اولدوقدا نتیجه آزادلیق دئییل، یئنی شدّت و دیشلانما شکیل‌لری‌نین یئنیدن اوره‌دیمی (باز تولیدی) اولور.

سیاسی سیستمه مخالفت ائتمک، خارجی مداخله‌یه اساسلانان پروژه‌لره باغلانماق و یا کئچیجی بئله اولسا اخلاقی اصوللاری کنارا قویماق آنلامینا گلمز. سیاست شدّتین، ساواشین و باغیملی (تابع) سیاست‌لرین نورماللاشماسینا دوشمه‌دن ده آپاریلا بیلر. مسئولیّتلی سیاست ایله ییخیجی و انتقامچی سیاست آراسینداکی فرق ائله بورادا آشکار اولور. پاولو فریره‌نین اشاره ائتدیگی کیمی، اَزیلن‌لرین اؤزگورلشمه مبارزه‌سی، اَزلنرین متودلارینی یئنیدن اورتمه‌یه (تولید ائتمه‌یه) باشلادیغی آندا اؤز اخلاقی زمینینی ایتیرمه ریسکی ایله اوز–اوزه قالیر. تام دا بو سببدن، ایراندا باسقییا قارشی مجادله وئرمک ایله ساواشین، ییخیمین و خارجی مداخله‌نین عادی‌لشمه‌سینه قارشی ساورولماق آراسیندا آچیق بیر اخلاقی، نظری و ریتوریک سرحد قویماق لازیم‌دیر. (سون)

سیاست یا سیاست‌بازلیق؟

آیدین مارالانلی

ایراندا و خصوصیله گونئی آذربایجانین بعضی سیاسی محفل‌لرینده سیاسی مدنیّتین ان جدّی خسته‌لیک‌لریندن بیری، ایکی اساسلی آنلاییشین— سیاست و سیاست‌بازلیغین—بیر-بیرینه قاریشدیریلماسی‌دیر. بو آنلاییش قاریشیقلیغی یالنیز بیر نظری یانلیشلیق دئییل؛ سیاسی داورانیشدا، عمومی اخلاقدا و اجتماعی اینامین یارانماسیندا دوغرودان-دوغرویا نتیجه‌لر دوغورور.

«جمیّعتی اداره ائتمک علمی و صنعتی» اولان سیاست، «اقتدارین بیر آلت کیمی ایشلدیلمه‌سی» اولان سیاست‌بازلیقدان آییرد ائدیلمه‌ینجه، نه تنقیدلر نتیجه‌یه چاتار، نه ده سیاسی حرکت‌لر اؤز یانلیش‌لیقلاری‌نین تکراری دؤنگوسوندن قورتولا بیلرلر.

سیاستین تعریفی

سیاست، اؤز اصیل معناسیندا، جمیّعتی اداره ائتمک و عمومی ایشلری دوزنله‌مک علمی و صنعتی‌دیر. سیاستین هدفی، عمومی خیری تأمین ائتمک، ضدیّت‌لری اداره ائتمک و مشترک بیر انسانی فضادا بیرلیکده یاشاماغی ممکن ائتمکدیر.

آزادلیق‌آختاران حرکت‌لر چرچیوه‌سینده سیاست، بیر ملّتین استعمار، آیری-سئچکیلیک و آسیمیلاسیوندان قورتولماسی و اؤز گله‌جه‌یی حاقیندا آزاد شکیلده قرار وئره بیلمه‌سی اوچون شرایط یاراتماق مقصدیله جمیعتی تشکیلاتلاندیرماق علمی و صنعتی‌دیر.

بو آچیدان سیاست، گوج و اقتداری الده ائتمک اوچون شخصی رقابت ساحه‌سی دئییل، جمیّعته قارشی مسئولیّت داشیماق و اونو آزادلیق، عدالت و انسان کرامتی‌نین گئرچکلشمه‌سی یولوندا بیلینجلی شکیلده تشکیلاتلاندیرماق ساحه‌سی‌دیر.

آزادلیق آختاران حرکت‌لر چرچیوه‌سینده سیاست، بیر ملّتین استعمار، آیری-سئچکیلیک و آسیمیلاسیوندان قورتولماسی و اؤز گله‌جه‌یی حاقیندا آزاد شکیلده قرار وئره بیلمه‌سی اوچون شرایط یاراتماق مقصدیله جمیعتی تشکیلاتلاندیرماق علمی و صنعتی دیر.

سیاست‌بازلیغین تعریفی

سیاست‌بازلیق او زامان یارانیر کی، سیاست اؤز عمومی و اخلاقی ماهیتیندن بوشالسین و اقتداری الده ائتمک یا دا ساخلاماق واسطه‌سینه دؤنوشسون. سیاست‌بازلیقدا اصلی مقصد، جمیّعتین مسئله‌لرینی حل ائتمک دئییل، گروهی و یا فردی موقعیّتی قوروماق‌دیر. بئله بیر وضعیتده اخلاقی اصوللار موقّتی مصلحت‌لره تابع اولور. حقیقت، گروهی وفادارلیقلارا قوربان وئریلیر. سیاسی اولمایان رقابت‌لر فیکیر دارتیشمالاری‌نین و گئرچک سیاستین یئرینی توتور. اصوللار و معیارلار «بیزیمکی» یا «اؤزگه» اولماغا گؤره دَییشیر. سیاست‌بازلیق، اصلینده سیاستدن جایما (انحراف)دیر؛ بو جایمادا قدرت آلت اولماقدان چیخیب مقصده چئوریلیر.

اخلاق و بیلیک: سیاستین ایکی تملی

سیاستی مسئولیتلی بیر فعالیت ساحه‌سی کیمی قبول ائتسک، شوبهه‌سیز کی، او، ایکی اساس تمل اوزرینده قورولمالی‌دیر:

۱. انسانا و مشترک قَدَر و یا طالعه قارشی قارشیلیق‌سیز اخلاقی باغلی‌لیق و سئوگی.

۲. سیاست ساحه‌سینده بیلیک، نظری آنلاییش و عملی تجروبه.

بو ایکیسیندن بیری‌نین اکسیک‌لیگی سیاستی انحرافا اوغرادار و یا جایدیرار. بیلیکسیز اخلاق، نتیجه‌سیز دویغوچولوغا؛ اخلاقسیز بیلیک ایسه حاکمیّتی و اقتداری اداره ائتمه تکنیکینه دؤنوشر. بو مسئله‌نی آیدینلاشدیرماق اوچون، سیاست ساحه‌سینده بیر نئچه متصاد نمونه‌یه اشاره ائتمک اولار:

۱- رهبرلیک مسئله‌سی

بیر چوخ سیاسی آخیم عمومی سؤیلم‌لرینده هر نوع اقتدارچی یاپییا و عمرلوک رهبرلیگه قارشی چیخیرلار و «نه شاه، نه شیخ» کیمی شعارلار سسلندیریرلر. آنجاق عملده، «اؤزوموز» دئدیکلری آخیملارین ایچینده بنزر یاپیلارلا قارشیلاشاندا، تپکی‌لر (واکنش‌لر) چوخ زامان فرقلی اولور. یا سسسیزلیک یارانیر، یا دا اونلاری حاقلی چیخارتماق چالیشماسی باشلاییر. بو نقطه‌ده قدرتین تک‌اللشمه‌سینه (تمرکز قدرته) قارشی چیخماق اصولو، سئچیجی بیر موضعه دؤنوشور.

بورادا مشاهیده اولونان شئی قدرت تک‌اللشمه‌سینه قارشی چیخماق دئییل، گروهی باغلی‌لیقلار دایره‌سیندن کناردا قالان شخص‌لره قارشی چیخماقدیر. بیر اصل یالنیز رقیب حاقدا اویغولانیب «اؤز» طرفی‌نین گوجو سؤز قونوسو اولاندا کنارا قویولورسا، اصول اؤز یئرینی منفعته وئرمیشدیر دئمکدیر. سیاستین سیاست‌بازلیغا دؤندویو نقطه ده تام دا بورادیر.

2- آذربایجانین بعضی بؤلگه‌لرینه تورپاق ادّعاسی اولان پارتی و آخیملارا یاناشما

دونه قدر بو قروپلارین یاییلماچیلیغینی اؤزلری‌نین و حرکتین قیرمیزی خطی سایان، اونلارلا هر جور تماس و ایش‌بیرلیگینی خیانت و وطنه اهانت کیمی قبول ائدن آخیم و تشکیلاتلار، بیر آندا همین آخیملارین سیاستلری‌نین وکیل-مدافعسی و حاقلی‌چیخاردانی حالینا گلدیلر. اونلار عینی زاماندا، [یوردوموزدان تورپاق قوپارماق ایسته‌ین] قروپلارین یاییلماچی سیاستلرینه و تورپاق ادعالارینا اعتراض ائدن آذربایجانلیلارین گویا تاریخی گئرچکلیک‌لری و ساحه‌ده‌کی دورومو گؤز آردی ائتدیکلرینی، اسلام جمهوریتی حاکمیّتی‌نین داوامینی ایسته‌دیکلرینی و تورک-کورد ملت‌لری آراسینداکی مینلرجه ایللیک بیرلیکده یاشاما و قونشولوغو داندیقلارینی ایماء ائتدیلر.

سیاسی استراتژی‌نین دَییشمه‌سی اؤزو-اؤزلویونده یانلیش دئییل، حتی بعضاً قاچینیلماز بیر ضرورتدیر. آنجاق هر استراتژیک دَییشیم آچیقلاما و حساب‌وئرمه گرکدیریر. دونن خیانت ساییلان همین فعالیت بوگون هئچ بیر نظری آچیقلاما اولمادان فضیلت کیمی سونولاندا، آرتیق سؤز قونوسو اولان سیاست دَییشیک‌لیگی دئییل، منفعته دایانان معیار دَییشیکلیگی‌دیر.

3- اؤزونو اوستون گؤرمه و عیرقچی داورانیشلارا یاناشمادا تضاد

فارس ملتچی‌لری‌نین عیرقچی داورانیشلاریندان حاقلی اولاراق ناراحات اولوروق و برابر حاقلار اوچون مبارزه آپاریریق، آنجاق اؤز صف‌لریمیزده همین اوستونلوکچو مدنیت و سؤیله‌ملرله دانیشانلار قارشیسیندا ساکت قالیریق، حتی بونو ایللرجه سورن آسیمیلاسیون و آشاغیلانمانین نتیجه‌سی کیمی طبیعی بیر تپکی سایاراراق حاقلی چیخاریریق.

آیری-سئچکیلیک کیملر طرفیندن اویغولانیرسا اویغولانسین، تک بیر ماهیته صاحبدیر. عیرقچی‌لیک ایله مبارزه، آنجاق اؤز صف‌لریمیزده‌کی قروپلارین داورانیشلارینی دا ایچینه آلاندا اخلاقی دَیر قازانیر. بئله اولماسا، عدالت سیاسی رقابتین بیر آلتینه چئوریلر.

سیاستین اؤزونه قاییتماق

سیاست قدرت، شهرت، ثروت و یا نفوذ الده ائتمک واسطه‌سینه چئوریلدیکده و اوندان اخلاق، انسان برابرلیگینه و کرامتینه حؤرمت چیخاریلدیقدا، گئریده قالان آرتیق سیاست دئییل، سیاست‌بازلیقدیر. یعنی اصوللارین موقعیّت‌لره قوربان وئریلدیگی سونسوز بیر رقابت!

بو، تام دا سیاستین معناسینی ایتیردیگی و حاق-عدالت مبارزه‌سی‌نین اؤز یئرینی قدرت، اقتدار و هگمونینی قورماق فعالیت‌لرینه بوراخدیغی نقطه‌دیر. یعنی هر کیمین داها چوخ گوجو وارسا، اؤزونو حاقین صاحبی سایدیغی بیر یئر!

نتیجه

سیاست، اصوللار شخص‌لره مقدم اولدوقدا و عدالت انسانلارین کیملیگیندن آسیلی اولمایاراق اویغولاندیقدا باشلاییر. معیارلارین، اویونچولارین دَییشمه‌سیله دَییشدیگی هر یئرده آرتیق سیاستله دئییل، سیاست‌بازلیقلا قارشی-قارشییاییق. بو ایکیسینی آییرد ائده بیلمه‌ین بیر جمیّعت گئج-تئز عمومی اینامینی، اخلاقی سرمایه‌سینی و سیاسی تشکیلاتلانما گوجونو ایتیره‌جک. بو دؤنگودن چیخماغین تک یولو اخلاق، بیلیک و مسئولیت اساسیندا قورولموش سیاسته قاییتماقدیر. حاقّین گوجه تابع اولمادیغی و گوجون ده حاقّین یئرینی توتمادیغی بیر سیاست! (سون)

قایناق: ملّی بولتن تلقرام کانالی

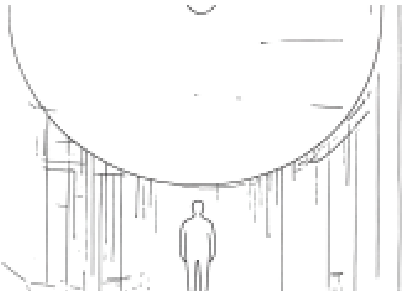

بیر اصطلاح، ایکی گله‌جک: «ایران تورکلویو» و آذربایجان سیاسی کیملیگی

لاله جوانشیر

کئچن آی تورونتو اونیورسیته‌سینده اوچ گونلوک قلوبال ایران دیاسپوراسی آراشدیرمالاری کونفرانسی کئچیریلدی. ایراندان اولان غیر-فارس دیاسپورالار پانلینده احسان کشفی، راسموس الینگ Rasmus Eling، مریم اوهان و من (لاله جوانشیر) وار ایدیم.

راسموس الینگ کوپنهاگ اونیورسیته‌سی پروفسورو و آراشدیرماچیسی‌دیر. او گونئی آذربایجان آکادمیک اوخوجولارینا تانیش بیر آددیر. اونون دوکتورا تئزی ایرانین ان بؤیوک غیر-فارس جمعیّتی اولان گونئی آذربایجان تورکلری حاقیندا اولوب. بونا باخمایاراق بو کونفرانسدا کورد پیشمرگه‌لری باره‌ده دانیشدی و عینی حالدا ایراندا‌کی راسیزمه و اونون اصطلاحی ایله دئسم فارس شونیزمی‌نین سیاسته‌ده‌کی و غیر-فارسلاری اؤزگه‌لشدیرمه مسئله‌سینده‌کی رولونا دقّت چکدی.

کونفرانسین ایکینجی اشتراکچیسی احسان کشفی، کانادانین ادمونتون شهرینده‌کی بیر فستیوالدا ایراندان اولان آذربایجانلی‌لارین ندن ایران چادیریندا دئییل آذربایجان جمهوریتی چادیریندا فعالیت و اشتراک ائتدیکلریندن یولا چیخاراق، فارسلاشدیرمانین و اؤزگه‌لشدیرمه‌نین دیاسپورایا نئجه اوزاندیغینا و تأثیرینه دقّت چکدی. مقاله ده آذربایجانلی‌لارین اؤزلرینی آدلاندیرماق باره‌ده مختلف اصطلاحلار استفاده ائتمه‌لرینه (آذربایجانلی، تورک، آذری، ایران آذریسی وسایره) یئر وئریلمیشدی. ۱۵ نفردن آلینان مصاحبه اساسیندا یازیلان مقاله‌ده ایرانلیلارا (اوخویون فارسلارا) گوونسیزلیگین اولماسینا، اؤزونو اؤنجه آذربایجانلی بیلن‌لره، خودمختار آذربایجانین تک چاره اولدوغونو دوشوننلرین باخیشینا و نه اولورسا اولسون اؤزونو هله ده ایرانلی بیلن‌لرین گؤروشلرینه یئر وئریلمیشدی.

پانلده‌کی دیگر دانیشان مریم اوهان ایدی. او ایران آسوریلری باره‌ده دانیشدی.

سون اولاراق من، آذربایجانین ان قدیم اوجاقلاریندان بیری اولان برلین کولتور اوجاغیندان یولا چیخاراق دیاسپورادا اوجاغین نه اولدوغو، نه اولمادیغی، بیلدیگیمیز «کامیونیتی» مرکزلریندن نئجه فرقلندیگی، اوجاقلارین و دوکتور غروی کیمی تک باشینا بیر اوجاق ایشی گؤرن انسانلارین دیاسپوراداکی روللاری بارەده دانیشدیم. دوکتور محمدتقی زهتابی، مهندس حسین اقدسی و برلین کولتور اوجاغی‌نین دیگر فیقورلاری، ائله‌جه‌ده اوجاغین نشریه‌سی ساوالان درگیسی دانیشیغین دقّت مرکزینده ایدی. کونفرانسی اورقانیزه ائدنلردن دوکتور محمد توکلی و پانلده اولانلاردان راسموس الینگ، خصوصیله خاریجده‌کی برلین کولتور اوجاغی و تبریزده‌کی آذربایجان مدنیّت اوجاغی‌نین علاقه‌لرینی حسّاسیتله دینله‌دیلر.

دانیشیقدا و مباحثه حصه‌سینده اصطلاحلاری دقّتلی سئچمه‌یه چالیشدیم. ملّی حکومتین ایزلرینی، ترمینولوژیسینی و پوزیسیونونو خصوصیله اوجاغین ایلک قوروجولاریندا نئجه گؤردویومو نشریه‌لرینده‌کی یازیلاردان یولا چیخاراق ساوندوم. ملّی حرکتین ایستکلری‌نین دوردوغو یئردن و رادیکال سیاسی ایستکلر آچیسیندان و حاقلی‌لیغیندان یولا چیخدیم.

کونفرانس بویونجا اؤیرندیگیم شئی بو ایدی: آچیق، رادیکال آما منطق و بیلیک چرچیوه‌سینده دانیشاندا گوجلو بیر پوزیسوندان هامی‌نین دقّتینی مسئله‌یه قازاندیرا بیلیرسن. عکسینه یالواراراق، رضایت و تأیید پئشینده اولاراق و یا عمومی و مرکزچی باخیشلارلا دانیشاندا ضعیف بیر پوزیسیونا گیریرسن. اؤیرندیم کی دیلین کیملیک و سیاسی گله‌جه‌یین شکیللنمه‌سینده‌کی رولونو فارسلار بیزدن داها یاخشی بیلیر.

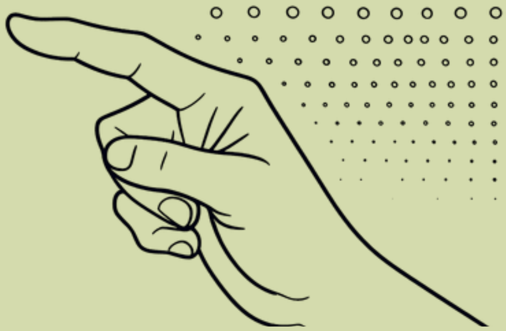

سواللار بؤلوموندە منه ایکی سوال گلدی. سواللاردان ان اؤنملیسی بو ایدی: «ندن دیلی بو قدر مرکزه قویورسان؟» سوال ائدن دیل مسئله‌سی‌نین هم کشفی‌نین هم ده منیم مقاله‌ده هویت مسئله‌سی ایچینده مباحثه اولونماسینی سورغولاییردی. بو سوالی جوابلارکن، دیل و کیملیک مسئله‌سی‌نین ایچ–ایچه اولدوغونو اما عینی زاماندا، دیلین قدرت توازنو ایله و حتی اقتصادی قالخینما ایله علاقه‌لی اولدوغونو ووورغولاماغا ایمکان تاپدیم. منیم اوچون ان ماراقلی اولان، کشفی‌یه وئریلن بیر سوال ایدی. سوال وئرن گوئنئی آذربایجاندان اولسا دا اؤزونو فارسجاسینی دا تکرار ائده‌رک «ترکِ ایران» اولاراق تانیتدی و دئدی کی، سیز نییه «آذربایجان» دئییرسیز و «ایران تورکو» دئمیرسیز؟ چونکی «ایران تورکو دئسک، اونون ایچینده بؤیوک ایران ووورغولانیر و گله‌جکده بوتون ایرانین تورکلری بیرلیکده قفقازین بیزدن قوپاریلمیش تورپاقلارینی دا ایرانین ایچینه آلا بیلن حرکتلر باشلادا بیلرلر.»کشفی اونا جوابیندا اصطلاحلارینی مصاحبه آلدیغی اینسانلارین آغزیندان آلدیغینی و اؤزونو کناردا توتماغا چالیشدیغینی ووورغولادی. البته کی، بیز سونرا کشفی ایله خصوصی دانیشارکن، اونون دا بیر مقاله یازاری اولاراق بیر سئچیم یاپدیغینی و «ایران آذریسی» اصطلاحینی ترجیح ائتدیگینی و بونون نییه خطالی بیر ترجیح اولدوغونو مباحثه ائتدیک.

ووورغولاماق لازیمدیر کی، مباحثه نه اولورسا اولسون، نه قدر اعتراض ائدیلیرسه ائدیلسین، بو نوع دیشاریدان ترجیحلر و مهندس‌لیکلر منجه هئچ بیر زامان دَییشیلمه‌یه‌جک. چونکی بیز گونئی آذربایجانلی‌لار خصوصیله آکادمیک یازیلار یازاندا یوردوموزو و کیملیگیمیزی آدلاندیرماق بارەده شفاف دئییلیک. بو مسئله‌نی یولونا قویمانین و پروبلمی کؤکوندن حل ائتمه‌نین یولو، خصوصیله اینگلیس دیلینده علمی مقاله یازانلارین بیر آرایا گلیب، مشترک ترمینولوژی ایله دانیشماغا و یازماغا قرار وئرمه‌لری‌دیر.

کشفی‌یه وئریلن سوالا دؤنسک، بو سوالدا ماراقلی اولان مقام ندیر؟

ایران تورکلویونو ساوونان و «نییه آذربایجان دئییرسیز، ایران تورکو دئمیرسیز» سوالینی وئرن آدام آسیمیله اولموش بیر تورک ایدی. اونون سوالی‌نین «چیخیش نقطه‌سی» و یولون نهایتینده‌کی «گله‌جک آرزوسو» ایرانین تاریخی اولاراق وار اولماسی ایدی. تورکلر ایرانی یوز ایللر بویو یؤنه‌دیبلر دئمه‌سی تورکلویو قوروماق دئییل ایرانی قوروماق مقصدی ایله طرح اولونوردو و آرزولانان او گله‌جکده آذربایجان جمهوریتی‌نین بئله تماماً یوخ اولماسی تصور اولونور و آرزولانیردی.

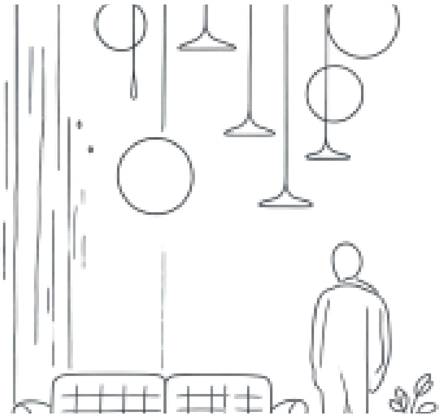

بو آرزونون حیاتا کئچمه احتمالی یولوندا ان بؤیوک مانع ده آرازین جنوبونداکی آذربایجانین وارلیغی کیمی گؤرونوردو و اونون روایتلردن سیلینمه‌سی آرزولانیردی! نییه؟ نییه بیزیم آذربایجانلی کیم‌لیگیمیز ایران اوچون بیر تهدید قبول اولونور آمّا تورکلویوموز اولونمور؟
بیلدیگیمیز کیمی، ایرانین مرکزینده و باشقا استانلاریندا قاشقای، خلج، خراسان، تورکمن، همدان و مرکزی تورکلری واردیر. کئشکه دیللری ایله کولتورلری ایله هر زامان وار اولسونلار و بیز آذربایجانلی‌لار دا قارداشلیق گره‌یی اونلارین ایسته‌دیکلری شکیلده یانلاریندا اولاق، بیزیم ایسته‌دیگیمیز شکیلده یوخ! چونکی اونلار بیز آذربایجانلی‌لارین ایسته‌دیکلرینی ایسته‌میرلر. مثلاً مختاریت و اؤزونو اداره ائتمک ایسته‌ین خلج جمعیتی یوخدور. همده بو یوخلوق ساده‌جه سؤزده دئییل. عملده ده بئله بیر ایستک دوغرولتوسوندا اجتماعی-سیاسی بیر حرکت موجود دئییل. بو دا او دئمکدیر کی، بیز آذربایجانلی‌لار بوگونوموزو و گله‌جه‌ییمیزی «ایران تورک یوردو اولوب» دئیه‌رک نوستالژیک بیر تاریخی دویغو اساسیندا و پروپاقاندالاردان قایناقلانان تصورات دوغرولتوسوندا قورمامالی‌ییق.
آذربایجان ملی حکومتی کیمی باشاریلی مودرن دولت تجروبه‌میزدن یولا چیخاراق گئرچکلیک‌لر اساسیندا قورمالی‌ییق. بس او گئرچکلیک ندیر؟
بیر چوخوموز خصوصیله ده آراشدیرماچیلار بیلیر کی، ایرانداکی دیگر تورکلرین سیاسی قدرت، اؤزونو اداره ائتمه و سایره کیمی ایستکلری کولکتیو شکیلده یوخدور. ایرانداکی آذربایجانلی اولمایان تورکلرین آرا-سیرا کولتورل (فرهنگی) ایستکلری اولا بیلر، آما خصوصیله دیل مسئله‌سینده دیل ایله نوستالژیک علاقه‌نین اؤته‌سینه کئچمزلر. او قدر کی، آرتیق یاشادیقلاری کولتور، موسیقی و دیل، تورک کولتورونون فارسجالاشمیش ورسیونونا دؤنوشوبدور. بونو دئمکدن مقصد بو تورک قروپلارینی گوناهلاندیرماق، پیسله‌مک و یا خور گؤرمک دئییل. نتیجه‌ده بو وضعیت اوزون مدت دوام ائدن آسیمیلاسیون سیاستلری‌نین محصولودور.

گوناهلاندیریلاجاق بیری وارسا دا، او خالقلار دئییل ایچ استعماری و اریدیب یوخ ائتمه‌یی حیاتا کئچیرن دولت‌لر و فاشیزمه خدمت ائدن دیگر قروپلار و قدرت‌لردیر. سبب نه اولورسا اولسون، بیز آرتیق واقعی بیر نتیجه ایله قارشی-قارشی‌یاییق و ذاتاً محدود اولان سرمایه‌میزی و انرژیمیزی اونا گؤره خرجله‌مه‌لی‌ییک!
حال بئله ایکن، ایرانچی تورکلر بیزی او یاری جان قالان دیل‌لری اوچون آرتیق هئچ بیر هزینه وئرمک ایسته‌مه‌ین، یوخ اولوب گئدن، سیاسی قدرت و اؤزونو اداره ائتمک کیمی بیر دردی اولمایان و یا بونون اوچون حرکته کئچمه‌یه پوتانسیلی اولمایان مرکز تورکلرینه تابع ائتمک ایسته‌ییرلر. تاریخه رومانتیک باخیشلارلا قوم-قبیله پوزیسیونوندا اولمایان آذربایجان ملتینی قوم پوزیسونوندا اولان «اقوام ترک ایرانی» وضعیتینه سالماق ایسته‌ییرلر. ایران تورکلویو مسئله‌نی کولتورل چرچیوه‌ده ایفاده ائدیر؛ حالبوکی، بیز آذربایجانلی‌لارین ایرانداکی دیگر تورک قروپلاری کیمی یالنیز کولتوروموزو قوروماق دردیمیز یوخدور. آذربایجان تورکو اؤزونو اداره ائدن عدالتلی، گوجلو و آزاد بیر گله‌جک آختاریشیندادیر. آذربایجان ملّی حرکتی ملّت‌لشمه/دولت‌لشمه اوغروندا سیاسی بیر مبارزه‌دیر. ایران تورکلویو سؤیلمی واسطه‌سیله، اصلینده مشروطه یاراتمیش، آزادستان قورموش، باشاریلی بیر ملّی حکومت و عادل بیر سیستم اولوشدورموش آذربایجانی سیاسی ایستکلریندن، آنا یوردو آذربایجاندان و اونون سرمایه‌لریندن واز کئچیرمه‌یه چالیشیرلار. بیز یورد آنلاییشیمیزدان و اوستونده دوغولدوغوموز وطندن واز کئچنده تورپاق بوتونلویوموزو، یورد بوتونلویوموزو، اؤزونو اداره ائتمه و مختاریت ایسته‌ییمیزی، بوگونوموزو و گله‌جه‌ییمیزی تاریخی ایران تورکلویونه فدا ائدیریک. اونلار ایسه ایران تورکلویو ایله بؤیوک بیر فارس ایران (اؤزونو پرس بیلن تورک ایران) آرزوسونا، بؤیوک بیر گله‌جه‌یه هم ده بیزیم تفکور سرمایه‌میزله برنامه تؤکورلر.

ایران تورکلویو ایران فارس ملتچی‌لیگی‌نین ابزارینا چئوریلیب‌دیر. «ایران یورد» آنلاییشینا و نتیجه‌سینه چاتان انسان، بوگون قولونداکی-بوینونداکی قیزیلینی ساتیب اصفهانین ساواشدا ضرر گؤموش بینالارینی تعمیر ائدر، صاباح دیلینی و اقتصادی سرمایه‌لرینی وئریب غرورلا خدمتچی اولار. رقصینی فارس موسیقیسی ایله اوینایار، فولکلورونو و وار-یوخونو فارسجایا ترجمه ائدر. فارس کولتورونو زنگینله‌شدیردیکجه اؤزو کاسیبلاشار و محو اولوب گئدر. اؤیرندیگیم سون مسئله ایسه بو ایدی: سونوندا عدالتلی بیر سیاسی گله‌جک قورماق اوچون فارسلاری قانع ائتمک، ایرانچی تورکلری قانع ائتمکدن داها راحات اولاجاق! (سون)

رقملر، واقعیت و ملّی حرکتین گله‌جگی

ایلقار اولوسوی

خارجی گوجلر، قارداش اؤلکه‌لر و حتی اؤز خالقیمیزین بیر قیسمی‌نین گونئی آذربایجان ملّی حرکتینه قارشی اولمالاری‌نین بیرچوخ سببی اولا بیلر. بو سبب‌لری آراشدیریب، اؤز یانلیشمیز بیلیب دوزلتمه‌لی‌ییک. یوخسا باشقا دولت‌لری و خالقیمیزی قیناماقلا، بو یانلیشلار دوزلمز.

منه گؤره، گونئی آذربایجان تورکلری‌نین جمعیّتینی شیشیرتمک تَله‌سی بو یانلیشلارین ان اهمیّتلی‌سی‌دیر. گونئی آذربایجاندا یا دا ایراندا 40 میلیون، 50 میلیون، حتی بعضی‌لرینه گؤره 60 میلیون تورک وار دئمک، قطعا بیزیم ضرریمیزه بیر سؤزدور و گونئی آذربایجان دشمن‌لری طرفیندن اویدورولموش بیر یالان‌دیر. بیز ده بیلمه‌دن بو یالانی تکرارلاییریق، یا دا تکرارلایانلارا اعتراض ائتمیریک. جمعیّت ساییسینی یالاندان شیشیردیب، «بیز ایرانین صاحبی‌ییک، ایران بیر تورک دولتی‌دیر» دئمک، خالقیمیزا و گونئی آذربایجان ملّی حرکتینه، ضرر وئریر. چونکی:

۱- ملتیمیز، «بیز ذاتاً ایرانین صاحبی و ایران دولتی‌نین اصلی عنصروْیوق» دئسه، دولتین رسمی دیلینی، فرهنگینی و هویتینی ده داها راحات سئویب صاحب چیخار. رسمی دیل و رسمی فرهنگده آسیمیله اولماغی دا بیر ضرر اولاراق یوخ، «ذاتاً بیزیم اولانی استفاده ائدیریک» کیمی گؤرر. بیر خالقا، «سیز ذاتاً بو اؤلکه‌نین چوخونلوغوسوز» دئسز، او خالق نورمال بیر ائو صاحبی پیسکولوژیسینه گیرر. ائو صاحبی اولان بیری، ائودن آیریلماق، یا دا ائوین بیر قسمتینده اؤزونه مخصوص بیر حاق طلب ائتمک یئرینه، ائوین تامامینی مدیریّت ائتمک خیالینا و هاواسینا گیرر.

۲- آذربایجان و تورکیه کیمی قارداش اؤلکه‌لرین افکار-عمومیسی و آیدینلاری دا عینی شبهه‌یه دوشر. ایرانین چوخونلوغو تورکدورسه، ایران بیر تورک دولتی‌دیر. او زامان، «ندن بیر تورک دولتینی پارچالاماغا چالیشاق، یا دا پارچالاماق ایسته‌ینلری دستکله‌یک؟» دئیرلر. بیر تورکچو و ملتچی انسانا «بیز ایراندا 60-50 میلیون تورکوک، آما 10-15 میلیون فارس بیزیم حاقلاریمیزی الیمیزدن آلیب، بیزه دستک اولون» دئسک، دستک و یاردیمی بوراخین، اوزوموزه بئله توپورر. بو دا، قارداش دولت‌لری و ملت‌لری بیزه قارشی مسافه‌لی اولماغا مجبور ائدر.

۳- دونیا دولت‌لری و انسان حاقلاری قوروملاری دا گونئی آذربایجان خالقینی، حاقلاری ازیلمیش بیر ملّت کیمی گؤرمک یئرینه، ایرانین صاحبی یا دا صاحبی اولماق ایسته‌ین بیر ملّت کیمی گؤرر.

یعنی گونئی آذربایجان ملّی حرکتی‌نین مجادله‌سی، انسان حاقلاری، عدالت و آزادلیق مسئله‌سیندن چیخیب، اقتدار و حاکمیّت ساواشی کیمی گؤرونر، کی بو دا ایران دولتی‌نین ان چوخ ایسته‌دیگی و ملّی حرکته اَن بؤیوک مانع‌دیر. گلین بیر بارماق اوجو حساب ائدک گؤرک بو رقملر دوغرو اولا بیلرمی؟ فرض ائدین غربی آذربایجان، شرقی آذربایجان، اردبیل، زنجان، همدان، قزوین، مرکزی و البرز استانلاری‌نین جمعیتی‌نین هامیسی یوزده یوز تورک‌دور(کی دئییل!).

محمد امین رسولزاده 1912-ده، هله تورکلره قارشی آسیمیلاسیون سیاستی باشلامامیش زامان، اوزون مدّت تهراندا یاشاییب. او اؤز مشاهده‌لرینه گؤره ایرانین اوچده بیری‌نین تورک اولدوغونو یازیبدیر. ایگیرمی ایل آجیماسیز و آمانسیز آسیمیلاسیوندان سونرا، ایرانین جمعیتی 75 میلیون اولدوغو زامان، یئنه ده عینی نسبتی دوشونوب، «ایراندا 25 میلیون تورک وار» دئییردیک. سونرا گئت-گئده بو رقم بؤیودو؛ 30 میلیون، 35 میلیون، 40 میلیون، 45 میلیون، 50 میلیون، حتی 60 میلیون دئینلر بئله وارا! بو ایگیرمی ایلده ایرانین جمعیتی 15 میلیون چوخالیب، آما تورکلرین جمعیّتی 10 میلیون، 20 میلیون، حتی 35 میلیون چوخالمیش کیمی گؤسترنلر وارا! بیری ده بو رقملره اعتراض ائدنده یا دا داها دوشوک بیر رقم دیله گتیرنده هر کس اونا سالدیریر کی، سن تورکلره خیانت ائدیب جمعیتینی آز گؤسترمه‌یه چالیشیرسان. بعضاً ده بونا بیر توجیه ده قویورلار؛ گویا تورکلرده زاد و ولد چوخدور، اونون اوچون ایرانین میانگین‌یندن داها سرعتلی چوخالیرمیشلار. هانسی تورکلری کیم ایله مقایسه ائدیرسیز؟ تهراندا یاشایان تورکلرین زاد و ولدی تهراندا یاشایان دیگر ملّت‌لردن چوخمو؟ اردبیلده یاشایا تورکلرین زاد و ولدی کردستاندا، کرماندا، خراساندا، لرستاندا، بلوچستاندا و باشقا استانلاردا یاشایانلاردان چوخمو؟

آخی تورکلر فرهنگی و اقتصادی باخیمدان چوخ دالی قالمیش بیر ملّت دئییل کی سیز تورکلره بو گؤز ایله باخیرسیز! سیز ندن فیکر ائله‌ییرسیز کی ایرانین ایگیرمی ایلده چوخالمیش 15 میلیون نفوسونون هامیسی و حتی اوندان چوخ تورکلردن اولوب. هانکی سند و مدرکه گؤره، باشقا ملّت‌لرین آزالدیغینی و تورکلرین چوخالدیغینی دوشونورسوز؟ بو نئجه بیر منطق‌دیر؟ هله آسیمیلاسیون پارامترینی نظره آلمیرام کی هر گون تورکلری اریدیب آسیمیله ائدیب فارسلاشدیریر.

بو دئدیگیم مسئله، بلکه ملّی حرکتده دوغرو ساندیغیمیز اولانلارجا یانلیشدان بیری‌دیر. سیز نه دوشونورسوز؟ گونئی آذربایجان و یا ایراندا یاشایا تورکلرین نفوسو نه قدردیر؟ جمعیت‌یمیزین ساییسینی چوخ گؤسترمک، بیزیم خئیریمیزه‌می یوخسا ضرریمیزه‌می؟ سیزجه باشقا دوغرو ساندیغیمیز هانسی یانلیشلار وار؟ (سون)

قایناق: ایلقار اولوسوی جنابلاری‌نین فیس‌بوک صفحه‌سی

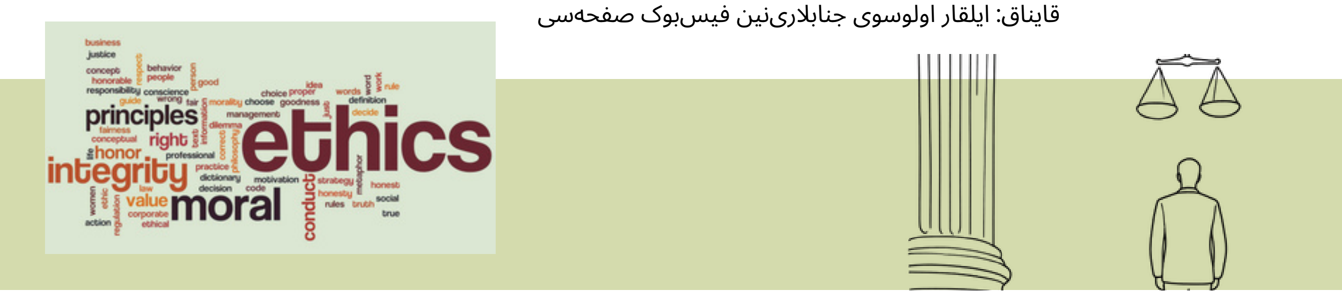

دیسکورسیو یادلاشما و آذربایجان ملّی حرکتی: دین و اقتدارین رولو

آراز سلیمانی

توپلومسال حرکت‌لرین کلاسیک آنالیزینده عموماً حبس، شدّت، سانسور و اِلیت‌لرین اورتادان قالدیریلماسی کیمی مستقیم باسقیلار اقتدارین ساخلانماسی‌نین باشلیجا آراجی کیمی باشا دوشولور. بو باشا دوشمه یانلیش دئییل، آمّا یئترلی ده دئییل. بیرچوخ حرکت، فیزیکی باسقی ساحه‌سینده مغلوب اولمامیشدان قاباق، دیسکورس سطحینده مغلوب اولور؛ سیاسی تشکیلاتینی ایتیرمه‌میشدن قاباق سیاسی دیلینی ایتیریر. اقتدار همیشه زوردان استفاده ائده‌رک قاباغا گئتمیر، او بعضاً معنا واسطه‌سیله حؤکمونو داوام ائتدیریر. سلطه‌نین ان مرکّب بیچیمی، مخالف سسی سوسدورماق دئییل، سسینی ساخلاییب محتواسینی دَیشدیرمک‌دیر. بونا «دیسکورسیو یادلاشما» دئییلیر. آذربایجان ملّی حرکتی، ایرانداکی مرکزیتچی دولت یاپیسینا قارشی اعتراضین ان اؤنملی داشییجی‌لاریندان بیری اولموشدور و اؤزونده دیل، برابرلیک و اؤز مقدّراتینی تأیین ائتمه حاقّی بارەده ایستک‌لری داشی‌ییر. آنجاق سون ایللرده بو حرکتین دوشونجه ساحه‌سی‌نین بیر بؤلومونده حاقّ و عدالت دیلی یاواش-یاواش یئرینی دویغوسال هویتچی‌لیگه، تاریخی رسالته و مقدّسات وورغوسونا وئریر. بو دَییشمه‌نین ان اؤنملی واسطه‌لریندن بیری دین‌دیر. بوردا صحبت آذربایجان خالقی‌نین اوزون کئچمیشه مالک اولان فردی دینداری‌لیغیندان گئتمیر؛ عکسینه، دینین فردی ساحه‌دن چیخاراق سیاسی دیسکورسون یئنیدن قورولماسی و یؤنلندیریلمه‌سی اوچون بیر واسطه‌یه چئوریلدیگی مقامدان گئدیر. بو نقطه‌ده بو یازی‌نین سوروشدوغو سوال بودور: اقتدار یاپیسی، ملّی حرکتی دَییشدیرمک اوچون دینی دیسکورسدان نئجه فایدالانیر؟

۱. ملّی مسئله: هویت مسئله‌سی دئییل، اقتدار مسئله‌سی‌دیر

آذربایجان مسئله‌سینی یالنیز مدنی فرقلره و یا دیل فرقلرینه ائندیرمک، اونون اساس ماهیتینی اؤرت-باسدیر ائدیر. ملّی مسئله مدنی ساحه‌دن اؤنجه سیاسی بیر مسئله‌دیر؛ هویّتین تانینماسیندان اؤنجه اقتدارین بؤلوشدورولمه‌سی مسئله‌سیدیر. بیر ملّت موجود سیاسی قورولوشدا آشاغی موقعیّتده اولاندا و قانون، مشروعیت و تمثیلچی‌لیک استحصال ائدن مکانیزم‌لره چیخیشی محدودلاشدیریلاندا، ملّی مسئله ایله قارشیلاشیر. ایرانداکی مودرن دولت یالنیز قایناقلاری دئییل، معنالاری دا نظارت آلتیندا ساخلاییر: هانسی حادثه‌نین ملّی تاریخ حساب اولوندوغونو، هانسی دیلین ایستاندارد قبول ائدیلدیگینی و هانسی روایتین حاشیه‌یه ایتَلندیگینی معین‌لشدیریر. بو وضعیتده برابرسیزلیک یالنیز اقتصادی آیری-سئچکی‌لیک دئییل؛ یعنی آشاغی موقعیتده اولان ملّت اؤز سیاسی فاعلیّت‌یندن ده محروم قالا بیلر. بو نقطه‌ده اساس سوال بودور: قراری کیم وئریر؟ بو سوال ملّی مسئله‌نی هویت چکیشمه‌سی سوییه‌سیندن اقتدار قورولوشو سوییه‌سینه گتیریر. آنجاق حاکمیّت، اقتدارین یئنیدن بؤلوشدورولمه‌سی ایله باغلی اولان بو مسئله‌نی هویت چکیشمه‌سینه چئوریرمه‌یی اوستون توتور، چونکی بئله بیر چکیشمه‌نی داها آسان اداره ائتمک ممکن‌دور. مسئله «اقتدار قورولوشوندان» «اتنیک غرور» چئوریلنده، سمبولیک سیاست یاپیسال سیاستین یئرینی توتور.

عدالت و سیاسی خودمختارلیق محوریندە شکیل‌لنن بیر حرکت جدّی بیر تهدیددیر. آنجاق بو حرکت اتنیک غرور و یا دینی تعصب استقامتینه یؤنلدیکجه، اونون تهدیدی آزالیر. چونکی سیاسی انرژی اقتدار قورولوشونا یؤنلمکدن چیخاراق سمبولیک سوییه‌یه داشینیر.

۲. سیاست سوسیولوژیسینده دین: فردی ایماندان اقتدار الهیاتینا

سیاست سوسیولوژیسی باخیمیدان دینی اوچ سوییه‌ده فرقلندیرمک لازیمدیر: فردی تجروبه، اجتماعی قوروم و اقتدار تکنولوژیسی. بو یازیدا مذاکره اولونان موضوع اوچون بلیرله‌ییجی اولان اوچونجو سوییه‌دیر؛ یعنی دینین اقتدارا مشروعیت وئرن بیر مکانیزمه چئوریلمه‌سی!

مقدّس اولان شئی همرأی‌لیک یارادیر، هم ده «بیزدن اولان» اولان ایله «بیزدن اولمایان» آراسیندا سرت بیر سرحد چکیر و سورغولانمازلیق ساحه‌سی یارادیر. دوام ائدن اقتدار یالنیز زور گوجونه دئییل، مشروعیته ده احتیاج دویور، دین ایسه بو مشروعیتی یاراتمانین ان گوجلو واسطه‌لریندن بیری‌دیر. اطاعت مقدّسات چرچیوه‌سینده قورولدوقدا، مخالفت آرتیق یالنیز سیاسی فکر آیریلیغی کیمی قبول ائدیلمیر؛ تنقید ائدن شخص اینانجین و مقدّس دَیرلرین دوشمنی کیمی تقدیم ائدیله بیلیر. بونا «سیاسی الهیات» دئییلیر؛ یعنی، مقدّس اولانین منطقی‌نین سیاسته داشینماسی. بو پروسه‌ده ملّت مقدّس‌لشدیریلیر، لیدر ایسه کاریزماتیک بیر مرجعه چئوریلیر.

بئله بیر وضعیتده اساس سوال آرتیق عدالت دئییل، مقدّس حساب ائدیلنله اویغونلوق مسئله‌سی‌دیر.

۳. اقتدار سوسیولوژیسی: مخالفتین یئنیدن استحصالی

مودرن اقتدار یالنیز باسقی تطبیق ائتمیر؛ او، هم ده معنا استحصال ائدیر و سیاسی سوژه‌لر یارادیر. بونا هگمونی دئییلیر؛ یعنی حاکم نظامین یالنیز خارجی مجبوریّتله دئییل، عینی زماندا مخالف‌لرین دوشونجه دونیاسیندا دا حؤکم سورمه‌سی وضعیّتی! بو شرایطده اقتدارین آرتیق مخالفتی تمامیله آرادان قالدیرماغا احتیاجی یوخدور؛ اونو اؤز معنا چرچیوه‌سی ایچینده یئنیدن تعریف ائتمک یئترلی‌دیر.

قورومسال عدالت و سیاسی خودمختارلیق محوریندە شکیل‌لنن بیر حرکت جدّی بیر تهدیددیر. آنجاق بو حرکت اتنیک غرور و یا دینی تعصب استقامتینه یؤنلدیکجه، اونون تهدیدی آزالیر. چونکی سیاسی انرژی اقتدار قورولوشونا یؤنلمکدن چیخاراق سمبولیک سوییه‌یه داشینیر. دین بو نقطه‌ده اولدوقجا تأثیرلی بیر واسطه‌یه چئوریلیر؛ چونکی عذابا معنا وئریر، حدّته یؤن وئریر و باغلیلیق یارادیر. اقتدار، حرکتین انرژیسیندن اؤزونو یئنیدن قورماق اوچون استفاده ائدیر. بو، سلطه‌نین ان مرکّب بیچیم‌لریندن بیری‌دیر، چونکی حرکت فرقینده اولمادان سلطه مکانیزمی‌نین دواملی‌لیغینا خدمت ائدن بیر انرژی منبعینه چئوریلیر.

۴. دیسکورسیو یادلاشما

دیسکورسیو یادلاشما، بیر حرکتین آدی و گؤرونوشو دَییشمه‌دن، اؤزونه مخصوص دیلینی ایتیریب مقصدلرینی اونا خارجدن یوکلنمیش مقصدلرله عوض ائتدیگی زامان باش وئریر. آذربایجاندا بو پروسه دیلین دَییشمه‌سی ایله باشلاییر: «حاق» «رسالت»-ه، «عدالت» «تاریخی افتخار»-ا، «آزادلیق» ایسه «هویت صافلیغی» آنلاییشینا چئوریلیر. بوندان سونرا آرتیق «دوشمن»-ین کیم اولدوغونون تعریفی، اؤنجه‌لیک‌لر و نهایتاً حرکتین افقو (افق) دَییشیر. بیر نوع هویت فتیشیزمی میدانا چیخیر: قورتولوش و سیاسی حقوق اوچون واسطه اولماسی لازم اولان هویت، اؤزو مقدس‌لشدیریلن بیر مقصده چئوریلیر.

سیاسی دیندارلیق (دینین سیاسی مقصدلر اوچون سفربر ائدیلمه‌سی) بو پروسه‌نی سرعت‌لندیریر. چونکی دین عینی زماندا هم هویتی مقدّس‌لشدیریر، هم ده تنقید ائتمه‌یی غیرمشروع و شبهه‌لی بیر حالا گتیریر. ایچ تنقید خیانت کیمی یوروملانیر و سیاسی حرکت تدریجاً سیاسی تشکیلاتلانمادان داها چوخ ایمان و باغلی‌لیق جامعه‌سینه چئوریلیر.

۵. اجتماعی ساحه و تنقیدی عقلانیت بحرانی:
اجتماعی ساحه، اجتماعی فکرین شکیل‌لندیگی و تنقیدی دیالوقون ممکن اولدوغو بیر ساحه‌دیر. آنجاق بو ساحه هئچ واخت تامیله طرفسیز دئییل. اوتوریتر قورولوشلاردا دیالوق دیلی تدریجاً یئرینی دویغوسال سفربرلیک دیلینه وئریر. آذربایجاندا دا یاپیسال تحلیل دیلی، گئت-گئده دویغو دیلی‌نین کؤلگه‌سینده قالیر؛ سوسیال شبکه‌لرین آلقوریتم‌لری ایسه داها چوخ قطب‌لشدیریجی محتوانی یئنیدن استحصال ائدیر و یاییر. بئله‌لیکله، اجتماعی ساحه، مذاکره (deliberation) ساحه‌سیندن دویغوسال سفربرلیک (mobilization) ساحه‌سینه چئوریلیر و حرکت اؤزونو تنقید ائتمک، دوزلتمک و یئنیله‌مک قابلیّتینی ایتیریر. سیاسی دیندارلیق دا بئله بیر محیطه داها راحات نفوذ ائدیب تأثیر گؤستریر؛ چونکی او، شکّه دئییل، یقینه اساسلانیر.

۶. ملّی دیسکورسون دیندارلاشماسی: عدالتدن مقدّسلیگه
دیندارلاشما (و مقدس‌لشدیرمه)، مطلق شکیلده هر هانسی دینی قورومون بیرباشا سیاسته داخل اولماسی آنلامینا گلمیر؛ مقدّسلیک، پاکلیق، رسالت و خیانت کیمی آنلاییشلارین سیاسی ساحه‌یه گیرمه‌سی یئترلی‌دیر. مقدّس‌لشدیریلمیش سیاستده فکر آیریلیغی سهو یوللارا یؤنلمه کیمی، تنقیدچی ایسه خائن یا «کیرلی» کیمی تقدیم اولونور. آذربایجانین دیسکورسیو ساحه‌سی‌نین معیّن بیر بؤلومونده ملّت مقدّس بیر وارلیغا، تاریخ ایسه رسالت داشییان بیر روایته چئوریلیر. بونون نتیجه‌سی، عدالت دیسکورسونون سیاستین مرکزیندن چکیلمه‌سی، سیاستین مطلق بیر اخلاق سیستمینه (تمیز/کیرلی) چئوریلمه‌سی و سمبولیک اولانین قورومسال اولانا اوستون توتولماسی‌دیر. بو پروسه اقتدار قورولوشونون خئیرینه ایشله‌ییر: بورادا بیر نوع گیزلی سیاست‌سیزلشدیرمه (depoliticization) باش وئریر. سیاسی رادیکالیزمین یئرینی ریتوریک رادیکالیزم توتور؛ یعنی دَییشیک‌لیک ایسته‌یی اساساً سمبولیک قارشی‌دورما سوییه‌سینه کئچیر.

۷. دَییشیمه مکانیزمی و دینین واسطه کیمی استفاده‌سی
مقاله‌نین اساس سوالی‌نین جوابی توطئه‌باورلیک نظریّه‌سی سوییه‌سینده آختاریلمامالی‌دیر. دَییشیمه چوخ قاتلی مکانیزم‌لر واسطه‌سی ایله باش وئریر. بیرینجی مرحله دیسکورسیو نفوذدور: حاقّ، عدالت و خودمختارلیق آنلاییشلاری تدریجاً یئرینی تاریخی رسالته و اینانجا اساسلانان باغلی‌لیق آنلاییشینا وئریر. بو، یاواش و چوخ واخت گؤرونمه‌ین بیر دَییشیکلیک‌دیر. ایکینجی مرحله اؤنجه‌لیک‌لرین دَییشمه‌سی‌دیر: کولکتیو انرژی اقتدار قورولوشونا یؤنلمک یئرینه، داها چوخ دویغوسال و سمبولیک موضوعلارا یؤنلندیریلیر. اوچونجو مرحله دوشمن تصویری‌نین یئنیدن تعریفلنمه‌سی‌دیر: یاپیسال تنقید سمبولیک دوشمنچی‌لیگه چئوریلیر. دؤردونجو مرحله آزادلیق مضمونونون بوشالدیلماسی‌دیر: حرکت جوشقولو اولاراق قالیر، آمّا یاپیسال دَیشیکلیک اوچون آیدین بیر پروژه‌سی اولمور. بوتون بو مرحله‌لرده دین اؤنملی بیر رول اوینایير؛ چونکی او، باغلی‌لیق یارادیر و تنقیدی تعطیل ائدیر. تنقید بعضاً ایمانسیزلیق و یا دَیرله قارشی چیخماق کیمی تقدیم اولونور. بورادا «واسطه‌لشدیرمه» آنلاییشی خصوصیله اهمیّتلی‌دیر: اقتدار یاپیسی، حرکتین انرژیسیندن استفاده ائده‌رک اداره اولونا بیلن بیر مخالفت شکلی یارادا بیلر ـ ـ سسلی، آمّا یاپیسال باخیمدان تهلوکه‌سیز!
بو، بلکه ده آزادلیق حرکت‌لری‌نین اَن تراژیک عاقبت‌لریندن بیری‌دیر: سلطه‌یه قارشی مبارزه آپاردیغینی سانان، آمّا فرقینده اولمادان همین سلطه منطقی‌نین بیر حصّه‌سینی یئندن یارادان بیر حرکته چئوریلمک!

ایرانداکی مودرن دولت یالنیز قایناقلاری دئییل، معنالاری دا نظارت آلتیندا ساخلاییر: هانسی حادثه‌نین ملّی تاریخ حساب اولوندوغونو، هانسی دیلین ایستاندارد قبول ائدیلدیگینی و هانسی روایتین حاشیه‌یه ایتلَندیگینی معین‌لشدیریر. بو وضعیتده برابرسیزلیک یالنیز اقتصادی آیری-سئچکی‌لیک دئییل؛ یعنی آشاغی موقعیتده اولان ملّت اؤز سیاسی فاعلیّتیندن ده محروم قالا بیلر. بو نقطه‌ده اساس سوال بودور: قراری کیم وئریر؟

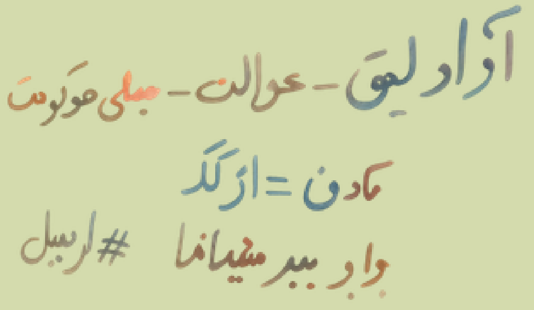

۸. پارالل مخالفتین استحصالی:

اقتدار هر زامان مخالفتی آرادان قالدیراراق فعالیّت ائتمیر. او بعضاً داها مرکّب بیر ایستراتژی سئچیر و ظاهرده مخالف گؤرونن، آمّا اساسلی بیر تهدید یاراتمایان بیر مخالفت استحصال ائدیر. بو، یوکسک دویغوسال سفربرلیک قابلیّت‌ینه صاحب اولان آمّا قورومسال باخیمدان ضعیف دیسکورسلارین بیرباشا و دولایلی شکیلده دستکلنمه‌سی ایله باش وئره بیلیر. آذربایجاندا بعضی هویت‌محور یا دین‌محور آخیملارین بئله بیر رول اوینابیب-اوینامادیغی سوروشولا بیلر. حرکت یاپیسال عدالت و سیاسی حقوق دیلیندن نه قدر اوزاقلاشارسا، بو نوع پروژه‌لره جذب اولونما احتمالی دا بیر او قدر آرتیر. پارالل مخالفت عموماً یوکسک ریتوریک رادیکالیزم، قورومسال پروقرام ضعیف‌لیگی، کسکین قطب‌لشمه و داخلی تنقیده آشاغی حسّاسیّت ایله کاراکتریزه اولونور. بئله بیر وضعیتده اقتدارین دواملی و بیرباشا مداخله‌سینه احتیاج قالمیر. دیسکورسیو ساحه‌نین، اعتراضچی‌لاری عقلی تشکیلاتلانما یئرینه دویغوسال دؤنگولر ایچینده ساخلایاجاق شکیلده تنظیم ائدیلمه‌سی اونلار اوچون یئترلی‌دیر. دین بورادا یئنیدن رول قازانا بیلر، چونکی اونون دویغوسال بوتونلشمه ظرفیتی یوکسک‌دیر، آمّا همین ظرفیت تنقیدی عقلانیت اولمادان فرقه‌لشمه‌یه ــ قروپون اؤز قاپالی اینانج سیستمینه باغلانماسینا ــ گتیریب چیخارارا بیلر. نتیجه‌ده، قورتولوش پروژه‌سیندن داها چوخ تفعّلی انرژی داشییان بیر مخالفت میدانا چیخیر؛ بو ایسه داها درین و آلترناتیو سیاسی پروژه‌لرین شکیل‌لنمه‌سینی ضعیفله‌ده بیلر. بو سببدن دیسکورسیو مستقل‌لیگی قوروماق هر بیر قورتولوش حرکتی‌نین اساس وظیفه‌لریندن بیری‌دیر.

گونئی آذربایجانین سیاسی محبوسلارینی اونوتمایاق!

ملّی آزادلیق و برابرلیک اوغروندا مبارزه ائدن سیاسی فعال یوروش مهرعلی بیگلی نین زندان مدتی اون اوچ ایل اولدو.

۹. سمبولیک سیاست:

سمبولیک سیاست اؤزلویونده منفی بیر حادثه دئییل. هر بیر حرکت وارلیغینی داوام ائتدیرمک اوچون سمبوللارا، کولکتیو حافظه‌یه و شعارلارا احتیاج دویور. پروبلم سمبولون قورومون یئرینی توتماغا و نشانه‌نین سیاسی پروقرامین یئرینه کئچمه‌یه باشلادیغی آندا یارانیر. تاریخی حافظه، دیل و قهرمانلار آذربایجان حرکتی‌نین سمبولیک سرمایه‌سی‌نین بیر حصّه‌سی‌دیر. آنجاق سیاست تمامیله سمبوللار سوییه‌سینده دونوب قالدیقدا، کولکتیو انرژی قورومسال بیر آلترناتیو یاراتماق یئرینه سمبوللاری یئنیدن استحصال ائتمه‌یه و مدافعه ائتمه‌یه صرف اولونور. سیاست ایسه بیر پرفورمانسا چئوریلیر. بو وضعیت حاکم نظام اوچون داها آز تهلوکه‌لی‌دیر، چونکی اقتدارین یئنیدن بؤلوشدورولمه‌سینه یؤنلمیش تشکیلاتلانمیش بیر پروژه شکیل‌لنمه‌دن اعتراض انرژیسی بوشالدیلا بیلیر و حرکت بیر نوع «اطمینان سوپاپی» ایشی گؤرمه‌یه باشلاییر. دیندارلاشما بو پروسه‌نی سرعتلندیره بیلر؛ چونکی دین، شهادت و مقدّسلیک کیمی گوجلو سمبوللارلا ایشله‌ییر و بو سمبوللارین تنقیدینی چتینلشدیریر. هر بیر قورتولوش حرکتی‌نین وظیفه‌سی سمبول ایله قوروم آراسیندا متعادل بیر علاقه‌نی یئنیدن قورماق‌دیر: سمبول قورتولوش سیاستینه خیدمت ائتمه‌لی، آمّا اونون یئرینی توتمالی‌دیر.

۱۰. مقدّس دیسکورسا جذب اولمانین اجتماعی-پیسخولوژیک اؤلچوسو

دینی دیسکورسون تأثیرینی باشا دوشمک اوچون یالنیز اقتدار یاپیسی‌نین تحلیلی یئترلی دئییل؛ عینی زماندا سیاسی سوژه‌لرین روحی احتیاجلارینا دا دقّت یئتیرمک لازیمدیر. اوزون مدّتلی آشاغیلانما، حاشیه‌یه ایتلنمه و عدالت‌سیزلیک تجربه‌سی یاشایان بیر جامعه اؤز یاشادیقلارینی ایفاده ائتمک اوچون دیله احتیاج دویور و بو احتیاج «کولکتیو روحی یارالار» یارادا بیلر. آنالیتیک دیل چتین و صبر ایسته‌ین بیر دیل‌دیر، آمّا مقدّسلیک دیلی داها ساده و دویغوسال باخیمدان داها گوجلو ایشله‌ییر: عذابا معنا وئریر، دوشمنی آیدین تعریف ائدیر و سوژه‌یه بیر رسالت حیسی قازاندیریر. بئله‌لیکله، عذاب غرورا، یارا ایسه وظیفه‌یه چئوریلیر. بو، عینی زماندا تهلکه‌لی اولا بیلن گوجلو بیر روحی جاذبه یارادیر؛ چونکی سیاستین مرکّب دونیاسینی «تمیز/کیرلی»، «مؤمن/سهو یولدا اولان» کیمی ایکی‌لیک‌لره ائندیریر. بو ایکی‌لیک‌لر روحی باخیمدان راحاتلیق یاراتسا دا، آنالیتیک دوشونجه ظرفیتینی ضعیفله‌ده بیلر.

آذربایجاندا تهلکه او زامان داها جدّی حالا گلیر کی، کولکتیو عذابین یاپیسال و سیاسی تحلیلی مقدّس بیر رسالت حیسّی ایله عوض اولونور. بو سببدن دَییشمه‌یه مقاومت گؤسترمک عینی زماندا روحی-روانی بیر پروژه‌دیر: حرکت هم کئچمیش عذابی تانییان، هم ده اونو تنقیدی شعورا چئویره بیلن بیر دیل اولوشدورمالی‌دیر.

۱۱. فرقه‌لشمه و سیاسی اولانین سونو

دیندارلاشمانین تهلکه‌لی نتیجه‌لریندن بیری فرقه‌لشمه‌دیر: ایچ و دیش سرحدلرین سرتلشمه‌سی، ایچ تنقیدین ضعیفله‌مه‌سی و عقلانیّت‌ین مطلق باغلی‌لیقلا عوض اولونماسی. سیاست فرقلی‌لیک‌لره دؤزوملولوک اولمادان وار اولا بیلمز. آمّا فرقه فرقی سهو یولدا اولماغین علامتی کیمی گؤرور و ایچ تنقیدی خیانت سایر. بو، سیاسی اولانین ضعیفله‌مه‌سی‌نین ان آیدین نشانه‌لریندن بیری‌دیر؛ چونکی سیاست دیالوقا و فکر فرقلی‌لیگینه اساسلانیر. فرقه ایسه مطلق یقینه و سارسیلماز باغلی‌لیغا احتیاج دویور.
سیاسی‌لشمیش دین، پاکلیق و کیرلیلیک کیمی آنلایشلار واسطه‌سیله بو سرحدلشدیرمه‌نی داها دا گوجلندیرمک پوتانسیلینه صاحب‌دیر. نتیجه‌ده، حرکتین ادراک سیستمی قاپانیر، متضاد معلوماتلارا قارشی مقاومت آرتیر و حرکت دینامیک بیر سیاسی گوجدن مدافعه‌چی و اؤز ایچینه قاپالی بیر قورولوشا چئوریلیر. بو وضعیت ده تام اولاراق اقتدار یاپیسی‌نین لهینه ایشله‌ییر.

۱۲. قورتولوش دیسکورسونون یئنیدن قورولماسی

چیخیش یولو بیر نئچه اساس آددیمدا خلاصه‌لنه بیلر. او آددیملار بونلاردیر:
- سیاست دیلینه قاییدیش: یالنیز هویت و کولکتیو حافظه اوزریندن دئییل، حاقّ-حقوق، عدالت و اقتدارین یئنیدن بؤلوشدورولمه‌سی اوزریندن دوشونمک؛
- تنقیدی عقلین مدافعه‌سی: ایچ تنقیدین خیانت دئییل، یئتکین‌لیگین گؤستریجیسی کیمی قبول ائدیلمه‌سی؛
- فردی دین ایله سیاسی دین آراسیندا فرق قویماق: خالقین دیندارلیغینی اینکار ائتمه‌دن، آمّا دینین سیاسی آلته چئوریلمه‌سینی تنقید ائده‌رک، چوخلوغو و فرقلره طاقتی ممکن ائدن بیر عمومی ساحه‌نین یئنیدن قورولماسی؛
- تفعّلی سیاستدن چیخاراق، آیدین بیر قورومسال آلترناتیوه مالک اولان مثبت بیر سیاسی پروژه‌یه کئچید.

آذربایجان ملّی حرکتی قورتولوشچو بیر گوج اولاراق قالماق ایسته‌ییرسه، بیر ایمان جامعه‌سینه چئوریلمکدن چکینمه‌لی و سورغو و تنقید ظرفیّت‌ینی قورومالی‌دیر. آزادلیق مقدّسلیکدن دوغمور، تنقیدی آگاهلیقدان، دموکراتیک تشکیلاتلانمادان و عدالت مبارزه‌سیندن دوغور.
سون سوال ایسه بودور: حرکت هله‌لیک آزادلیق اوچون‌مو مبارزه آپاریر، یوخسا یالنیز اؤز ظاهری تصویرنی‌می مدافعه ائدیر؟ بو سوالین جوابی آذربایجانین گله‌جه‌یینی معین‌لشدیره‌جک!

«ملّت یولودور، حاق یولودور،
توتدوغوموز یول،
ای حاق یاشا، ای سئوگیلی
ملّت، یاشا، وار اول!»

توفیق فیکرت

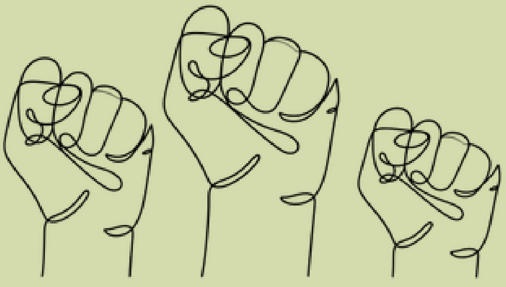

بولتنین اداره هیئتی:
دوکتور طوغرول آتابای، فرامرز اصغرزاده، دوکتور تئومان آکتان، تورکان بوزقورد، دوکتور لاله جوانشیر، صمد پورموسوی، سارا تامپو، واحید قاراباغلی، دوکتور راهب محمدی قنبرلو، بهمن قدمی، آراز راشدی، مصطفی شیخ پور

bulten.sdp@gmail.com